

مولفه های سبک زندگی اسلامی زوجین و راهکارهای تعالی بخش آن با رویکرد تطبیقی قرآنی-روایی با حقوق موضوعه ایران

مجتبی غلامی¹ کمال خواجه پور (نویسنده مسئول)² اعظم اعتمادی فرد³

¹ دانشجوی دکتری رشته علوم قرآن و حدیث، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران gholami1365@chmail.ir
² دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران، (نویسنده مسئول) khajehpour@iauyazd.ac.ir
³ استادیار گروه علوم قرآن و حدیث، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران Az.Etemadifard@iau.ac.ir
نویسنده مسئول: khajehpour@iauyazd.ac.ir
تاریخ دریافت: 1404/04/20 تاریخ پذیرش: 1404/07/13

چکیده

سبک زندگی زوجین در آیین اسلام همانند درختی است که ریشه آن، باورها و اندیشه‌ها و ساقه و شاخه‌هایش، ارکان و وظایف اعضای خانواده می‌باشد. زوج‌ها در جامعه اسلامی مجری سبک زندگی اسلامی و نظامی پویا هستند. با این حال دین اسلام مولفه‌های خاصی را برای سبک زندگی در جامعه معرفی نموده که منحصر به فرد است. از معیارهای سبک زندگی اسلامی دین داری و تقوا در انتخاب همسر، اعتقاد به خدا و جانشینان به حق وی، اعتقاد به معاد و تواضع، خوشرویی و خوش سخنی و تربیت در خانواده می‌باشد. این مولفه‌ها از سبک زندگی اسلامی در نظام حقوقی ایران نیز نمایانگر است. در ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی به حسن معاشرت، ماده ۱۱۰۴ قانون مدنی و ماده ۱۱۷۸ حقوق خانواده به آموزش و تربیت در خانواده، ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی به ریاست و سرپرستی شوهر در خانواده، ماده ۱۰۰۵ به ولایت و سرپرستی اطفال، ماده ۱۱۰۸ قانون مدنی به تمکین و اطاعت زن از شوهر و بسیاری مواد دیگر که منشأی از سبک زندگی اسلامی دارند اشاره شده است. نتایج نشان می‌دهد که تطابق سبک زندگی اسلامی در اسلام با مفاد قانون ایران هماهنگی دارد و برای ارتقاء سبک زندگی ارجاع به قرآن و سنت معصومین (علیهم السلام) به عنوان مرجع اسلام می‌تواند بسیار کمک کننده باشد.

کلیدواژه: سبک زندگی، قرآن و احادیث، حقوق ایران، حسن معاشرت، آموزش، توحید و معاد

مقدمه

انسان با توجه به اعتقادات، باورها، تفکرات، عملکردها و رفتارهایی که دارد، مسیر زندگی‌اش را در جهت سعادت یا شقاوت قرار می‌دهد، از اینجاست که مفهوم سبک زندگی تجلی می‌یابد. این مفهوم عنوانی شناخته‌شده در میان علوم انسانی است که از زاویه‌های متعدد به آن نگاه می‌شود و در ابعاد گوناگون مورد مطالعه قرار می‌گیرد؛ به گونه‌ای که همه ادیان الهی حتی مکاتب بشری را به خود مشغول کرده است. مفهوم سبک زندگی در جوامع اسلامی نیز جایگاه ویژه‌ای یافته است؛ بنابراین می‌توان گفت بحث از سبک زندگی در عرصه‌ی فردی و اجتماعی، از مباحث بسیار ضروری هر جامعه‌ای است. «هر جامعه‌ای زمانی ثمره جهان‌بینی خود را می‌تواند به دیگران نشان دهد که سبک زندگی او متناسب با باورها و ارزش‌هایش شکل گرفته باشد»^۱.

سبک زندگی زوجین در آیین اسلام همانند درختی است که ریشه آن، باورها و اندیشه‌ها و ساقه و شاخه‌هایش، ارکان و وظایف اعضای خانواده می‌باشد. از این رو، سبک زندگی خانوادگی دارای ابعاد زیادی است. از منظر قرآن کریم و سنت پیشوایان معصوم (علیهم السلام)، باورها و اعتقادات نقشی اساسی در خانواده داشته و ازدواج را امر مقدسی می‌دانند و همگان را به این امر فرا خوانده و به آن تشویق می‌نمایند و معیارهای تقوا، عقل، اخلاق نیک و همتایی در انتخاب همسر را مورد توجه قرار می‌دهند و مدیریت خانواده را به مرد و لزوم مسئولیت‌پذیری اعضای خانواده نسبت به یکدیگر مخصوصاً مسئولیت

¹ - شریفی، احمدحسین، (۱۳۹۲)، همیشه بهار، قم: نشر معارف، ص ۱۳

تربیت دینی پدر نسبت به فرزندان و همکاری زن و شوهر در خانه را ضروری می‌دانند و تأکید به رفتار شایسته با همسران و محبت و مهرورزی نسبت به آنان می‌نمایند.²

در این تحقیق نگارنده بر آن است تا با درک و استنباط از فضای اعتقادی، اجتماعی و تربیتی به این مسئله بپردازد که مولفه های سبک زندگی اسلامی زوجین و راهکارهای تعالی بخش آن با رویکرد تطبیقی قرآنی-روایی چیست و در حقوق موضوعه ایران در این باره چه رهنمودهایی وجود دارد؟

2- چارچوب نظری تحقیق

سبک زندگی اولین بار توسط «آلفرد آدلر» در روانشناسی به سال 1929 میلادی ابداع شد. هرچند آدلر آن را ابداع کرد، ولی پیروان کلاسیک او و دیگران به تفصیل آن پرداخته‌اند. محققان تعاریف گوناگونی بر اساس بینش و نگرش خاص خود ارائه داده‌اند. جامعه‌شناسان در تعاریف جامعه‌شناسانه، بیشتر بر هنجارها و منش‌های اجتماعی افراد در جامعه تأکید دارند و روانشناسان بیشتر به بُعد فردی و شخصیتی می‌پردازند، ولی آنچه مهم است اینکه این تعاریف تک‌بعدی هستند و فقط به یک بُعد از ابعاد زندگی انسان‌ها توجه داشته‌اند، ولی از آنجا که آیین اسلام، آیینی جامع و کامل است و انسان‌ها را کامل‌تر و جامع‌تر مورد ارزیابی قرار می‌دهد و زندگی را با پشتوانه امور اعتقادی و بینش‌ها مورد ارزیابی قرار می‌دهد، حتی رفتارهایی همانند نماز، اگر اعتقاد به خدا و معاد را پشتوانه خود نداشته باشد، رفتار اسلامی محسوب نمی‌شود، چنان‌که بسیاری از رفتارهای مرتاضان و درویشان اسلامی نیست.³ بر این اساس، سبک زندگی اسلامی شیوه‌هایی از زندگی است که انسان با تکیه بر نظام ارزشی و مبانی اعتقادی خود در زندگی فردی و اجتماعی برای ایجاد ارتباط با محیط و جامعه، پاسخ به خواسته‌ها و تأمین نیازهایش به کار می‌گیرد. بنابراین، سبک زندگی، سبک زندگی مصرف‌های مادی یا فرهنگی نیست، چرا که زندگی عناصر غیر از مصرف را نیز در بر دارد.⁴ سبک زندگی زوجین و خانوادگی از نوع اسلامی ویژگی‌های خاص خود را دارد که منشا از اعتقادات در این دین است. زوجین نیز با نقش‌های تربیتی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی می‌توانند در اصلاح سبک زندگی تأثیرگذار باشند. سبک زندگی اسلامی نتیجه تربیت بر اساس آموزه‌های اسلامی است که مهم‌ترین عرصه تربیتی خانواده است. در عرصه اقتصادی نیز خانواده با تشویق به تولید بیشتر و مدیریت صحیح مصرف زمینه‌ساز سبک زندگی اسلامی است؛ همچنین خانواده با انتقال صحیح فرهنگ اسلامی، مانند روحیه عزتمندی و غیرت ملی به نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی می‌پردازد که عرصه بروز و ظهور آن در اجتماع است.⁵

3- مولفه های سبک زندگی اسلامی خانواده و زوجین

اسلام دینی مبتنی بر فطرت آدمی بوده و مواد اعتقادی و عملی‌اش بر اساس آفرینش ریخته شده است، از این رو در زندگی، انسان را به سبکی دعوت می‌کند که سرشت انسان با آن سازگاری کامل دارد؛ به عبارت دیگر ساختمان وجودی انسان به قوا و ابزاری مجهز گشته که همان خواسته‌های دعوت دینی را می‌خواهد؛ مثلاً دستورهای دین در زمینه ازدواج و خوراک و پوشاک با آن چه ساختار وجودی انسان است، مطابقت دارد؛ زیرا دین همان چیزهایی

² - شریفی، عنایت الله، 1392، سبک زندگی خانوادگی در قرآن و سنت پیشوایان معصوم (ع)، پژوهشنامه معارف قرآنی، شماره 14، پاییز 1392، ص 81

³ - کاویانی، محمد. (1391). سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ص 19

⁴ - شریفی، عنایت الله، پیشین، ص 87

⁵ - بخشی، منصوره، نقش خانواده در گسترش سبک زندگی اسلامی، مجله پژوهش های معنوی، 1397، ص 2

را تأیید می‌کند که گرایش‌های درونی انسان در جست‌وجوی آن است؛ در اصل اقتضا، تفاوتی میان نسل گذشته و حال وجود ندارد.^۶ زوج‌ها در جامعه اسلامی مجری سبک زندگی اسلامی و نظامی پویا هستند. با این حال دین اسلام مولفه‌های خاصی را برای سبک زندگی در جامعه معرفی نموده که منحصر به فرد بوده و بسیار جای تامل و اندیشه در دنیای مدرن امروزی دارد که نشان از جامعیت اسلام و اصول آن در دنیای امروز است. در ادامه به مولفه‌های مهم و ارزشمندی که اسلام به عنوان دین جامع همه اعصار و برای همه جوامع از سبک زندگی برای خانواده ارائه می‌شود بر مبنای قرآن و احادیث اشاره می‌شود.

3-1-پارسایی و تقوای همسر

دین داری و تقوا از معیارهای مهم در انتخاب همسر است. تقوا دارای درجاتی است که کمترین درجه آن انجام واجبات و ترک محرمات است. دختران و پسران جوان باید بدانند کسی که در برابر خدای جهان و خالق هستی کرنش نکرد و به دستورات او بی‌اعتنایی نمود، در برابر همسرش کرنش نخواهد کرد و ارزشی برای او قائل نخواهد شد. قرآن می‌فرماید: «با زنان مشرک ازدواج نکنید تا ایمان بیاورند، قطعاً کنیز با ایمان بهتر از زن مشرک است، هرچند زیبایی او شما را به شگفت آورد و به مردان مشرک زن مدهید تا ایمان بیاورند، قطعاً برده با ایمان بهتر از مرد آزاد مشرک است، هرچند شما را به شگفت آورد، آنان شما را به سوی آتش فرامی‌خوانند و خدا به فرمان خود [شما را] به سوی بهشت و آمرزش می‌خواند و آیات خویش را برای مردم روشن می‌سازد، شاید متذکر شوید».^۷

یکی از مهم‌ترین عواملی که همسران را از هم جدا می‌کند و به طلاق می‌کشانند، بداخلاقی و بی‌بهرگی از فضایل اخلاقی است. پس بهترین راه مقابله با این آسیب از منظر قرآن، انتخاب همسری خوش اخلاق می‌باشد. قرآن کریم در ماجرای موسی (ع) با دختران شعیب می‌فرماید: «قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ» یکی از آن دو (دختر) گفت: پدرم! او را استخدام کن؛ زیرا بهترین کسی را که می‌توانی استخدام کنی، آن کسی است که قوی و امین باشد (و او همین مرد است).^۸ در روایات نیز ازدواج با مردان بداخلاق نهی شده است، امام رضا (ع) فرمود: اگر کسی که به خواستگاری دخترتان آمد، بداخلاق بود، دختر خود را با او وصلت ندهید.^۹ در روایت دیگری از آن حضرت نقل شده است که فرمود: «دختر خود را هرگز به شراب‌خوار ندهید و گرنه مانند این است که او را به سوی زنا سوق داده باشید».^{۱۰} بنابراین خصیصه اخلاقی و رفتاری دختران و روح فتوت، جوانمردی و امانت داری پسران در ازدواج آنان می‌تواند بسیار مؤثر باشد و هر اندازه دو عنصر زن و مرد، هماهنگی، هم‌فکری، تناسب شخصیت روحی و اخلاقی و جسمی بیشتر داشته باشند، این ترکیب، استوارتر، محکم‌تر، پرمثمرتر، شریف‌تر، لذت بخش‌تر و جاودانه‌تر خواهد بود. قرآن کریم در این مورد می‌فرماید: «الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ» زنان ناپاک از آن مردان ناپاکند و مردان ناپاک نیز به زنان ناپاک تعلق دارند، و زنان پاک از آن مردان پاک، و مردان پاک از آن زنان پاک هستند. اینان از نسبت‌های

^۶ - طباطبایی، محمد حسین، (1355)، معنویت تشیع، تهران: اندیشه، ص 15

^۷ - قرآن کریم، سوره بقره، آیه 221

^۸ - سوره قصص، آیه 25

^۹ - مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، نشر قم، ج 100، 1396، ص 235

^{۱۰} - همان، ج 63، ص 491

ناروایی که (ناپاکان) به آنان می دهند، میرا هستند و برای آنان آمرزش (الهی) و روزی پُرارزشی است.^{۱۱} بنابراین علناً قرآن بیان می دارد که برای دوری از ناپاکی، فرزند خود را با ناپاک وصلت ندهید و اجازه تشکیل خانواده را به ناپاک در ظرفیت فرد پاک ندهید تا از شرهای آتی در امان باشید و گرفتاری پیش نیاید.

3-2- آموزش و تربیت در خانواده

تربیت صحیح مبتنی بر فطرت، سبک زندگی مطلوب و حیات طیبه جاوید که همان سبک زندگی اسلامی است، را می سازد؛ و تربیت غلط مبتنی بر عوامل فرهنگی تحمیلی، سراب اجتماعی و بیگانه از هدایت های انبیاء، سبک زندگی خاصی را از زندگی دنیایی می آفریند، که اضطراب ها و ناآرامی ها و احساس پوچی در زندگی پیامد آن است؛ می توان گفت که سبک زندگی اسلامی، یک نوع روش خاص زندگی است که نتیجه تربیت براساس آموزه های اسلام است.^{۱۲} کانون خانواده محل تربیت افراد است و اگر خانواده ای در جامعه نباشد؛ همه تربیت های بشری و همه نیازهای روحی انسان ها ناکام خواهد ماند؛ در خانواده سه دسته انسان اصلاح می شوند، نخست، مرد ها که پدران این خانواده هستند؛ دوم، زن ها که مادران این خانواده اند و سوم، کودکان که نسل بعدی این جامعه هستند (حدادی، 1388: 50)؛ بنابراین والدین ابتدا باید به تربیت و اصلاح سبک رفتاری خود بپردازند تا بتوانند در مسیر تربیت فرزندان به سبک اسلامی موفق عمل کنند؛ زیرا بهترین شیوه تربیت الگودهی است؛ برای اینکه این الگوپذیری کودک از والدین در خانواده به نحو احسن صورت گیرد؛ مهم ترین عامل یکی بودن کردار و گفتار در خانواده است؛ آنچه پدر و مادر می گویند و به آن عمل می کنند، برای کودک به منزله حجت تلقی شده و از اعتبار خاصی برخوردار است.^{۱۳} اگر در خانواده نقش فرهنگ سازی و درونی سازی ارزش ها، درست و به موقع انجام شود؛ مشکلات تربیتی بروز نمی یابد؛ امروزه کارشناسان امور تربیتی معتقدند که اگر ما سرمایه گذاری های خود را از بستر سازی و پیشگیری ها آغاز کنیم، هم ریشه ای تر و هم ارزان تر کار خود را به پیش می بریم.^{۱۴} اخلاقی که در دوران کودکی کسب شده باشد در زندگی بعدی اثرات مهمی از خود بجای می گذارد.

3-3- اعتقاد به یکتا و جانشینان به حق وی

باور به خدا، همه رفتارها و زندگی خانوادگی را به سوی کسب رضایت خداوند سوق می دهد. فردی که خدا را ناظر و همراه خود و حتی از رگ گردن خود به خویش نزدیک تر می بیند: «وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَ نَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَ نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ مَا إِنْسَانٌ رَّا آفْرِيدَمْ وَ وَسُوسَ هَی نَفْسِ اُو رَا مِی دَانِیْم، وَ مَا بَ هِ اُو اَز رَگ قَلْبِش نَزْدِیْک تَرِیْم»^{۱۵}، تلاش می کند تا در برخورد با اعضای خانواده و انجام وظایف خانوادگی، رضایت آنها را جلب نماید. توجه به عدالت خدا، اینکه هیچ ظلمی را روا نمی دارد و حق هیچ مظلومی را ضایع نمی کند، زمینه شناخت دیگری برای مهار رفتاری اعضای خانواده است. هرچه این حالت قوی تر باشد، مشکلات فرد کمتر خواهد بود. توجه به صفات خداوند، از جمله رحمت و مهربانی گسترده، توانایی نامحدود و... آثار مثبت بر زندگی فرد و جنبه های خانوادگی او بر جا می گذارد و عطف و رحمت اعضای خانواده نسبت به هم بیشتر و زمینه پیشگیری و حل

11 - سوره نور، آیه 26

12 - فقیهی، علی نقی، (بهار 1392)، «رابطه تربیت دینی کودک با سبک زندگی اسلامی»، پژوهش نامه تربیت تبلیغی، ش 1، قم: پژوهشکده باقرالعلوم، ص 172

13 - رهبر، الهه، (اسفند 1389)، «خانواده و نقش عملکرد آن در تربیت دینی، تضاد شیوه های تربیتی خانواده و مدرسه»، پیوند، ش 377، تهران: وزارت آموزش و پرورش، ص 16

14 - شاملی، عباسعلی، (1382)، «فرآیند تربیت فرزندان در اندیشه دینی، رویکرد آسیب شناختی»، فصلنامه کتاب زنان، ش 24، تهران: شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، ص 24

15 - سوره ق، آیه 16

بسیاری از مشکلات می گردد. بنابراین، توکل بر خداوند در همه امور زندگی از آثار ایمان به خداوند است که خانواده را در برابر مشکلات یاری می رساند. نقش باور به جانشینان خداوند یعنی اصل نبوت و امامت نیز در زندگی خانوادگی به دو بُعد باز می گردد: اولین بُعد آن آموزش امور دینی است که مهم ترین آنها شناخت تعالیم دین پس از کلام خداوند، احادیث پیشوایان معصوم (علیهم السلام) و الگوپذیری از آنان در ابعاد مختلف زندگی مخصوصاً زندگی خانوادگی است؛ مانند گزینش همسر، مهریه و جهیزیه، مراسم ازدواج، روش برخورد با فرزندان، با همسر، والدین و... می باشد.^{۱۶}

3-4- اعتقاد به آخرت

مهم ترین آثار باور به معاد و زندگی پس از مرگ در خانواده این است که اعتقاد به پس از مرگ، خانواده را متوجه اهداف پایداری می کند که موجب پیوند بیشتر اعضای خانواده می شود. بر این اساس، بر اثر باور نداشتن به معاد، خانواده به کارکردهای محدود زندگی خانوادگی اکتفا می کند و خانواده در اثر بی هدفی به راحتی به جدایی و انحلال کشیده می شود. اثر دیگر آن است که باور به زندگی پس از مرگ می تواند فرد را در رویارویی با مشکلاتی همانند فقدان عزیزی یا معلولیت یا مشکلات بسیار شدید اقتصادی در آرامش روانی یاری دهد. سومین اثر اعتقاد به معاد در زندگی خانوادگی، مهارکنندگی و بازدارندگی آن می باشد. باور به معاد و یادآوری عواقب به تعدی حقوق دیگران، فرد را تا حدی از رفتارهای نامناسب باز می دارد. در این مورد، قرآن به افراد مؤمن هشدار می دهد که خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن سنگ و انسان هاست، حفظ کنند.^{۱۷} همچنین در سخنان پیشوایان معصوم نیز به عواقب بد رفتاری با همسر اشاره شده است^{۱۸} که توجه فرد به این عواقب ناخوشایند در زندگی آخری می تواند آنان را از رفتار نامناسب بازدارد.

3-5- تواضع، خوشرویی و خوش سخنی در خانواده

اصل محبت را خداوند در قلب زن و شوهر قرار می دهد و بر آنان است که این نعمت باطنی و حالت قلبی را که موجب آرامش زندگی و صفا و پاکی است بوسیله جانبداری از هم، گذشت و فداکاری، خوش اخلاقی، توقع در اندازه و ظرفیت لازم، حفظ شئون و شخصیت طرفین و اجتناب از بگو مگوهای بیهوده حفظ کنند و از عواملی که به محبت و عاطفه خلل وارد می نماید بپرهیزند، زیرا تبدیل این عاطفه و شوق به کینه و نفرت و بغض در صورتی که ملاک شرعی و عقلی در کار نباشد مبدل نمودن نعمت به نعمت و بلاست و خود نوعی ناسپاسی به شمار می آید، البته به فرمایش امام رضا (علیه السلام) دل ها را رغبت و نفرت و نشاط و سستی می باشد، هنگامی که دل میل و اقبال می کند بینش و ادراک دارد و زمانی که بی میل است افسرده و ناتوان می باشد از این روی هنگامی که درون با نشاط توأم می باشد باید دل ها را بکار گرفت و زمانی که حالت سستی و رخوت دارد باید آن را رها کرد تا توان و آرامش خود را باز یابد.^{۱۹} از اسناد روایی دیگر درباره سبک زندگی صحیح، خطبه 193 نهج البلاغه است، اولین وصف متقین در این خطبه این است که به صواب سخن می گویند (مَنْطِقُهُمُ الصَّوَابُ) این عبارت سبک و شیوه سخن گفتن متقین را مشخص می کند.^{۲۰} صفت بعدی که درباره متقین آورده شده است، تواضع آنان است (و مَشِيَهُمُ التَّوَّاضُعُ)؛ یعنی متقین رفتار و منش متواضعانه دارند که این تنها مختص به تواضع در راه رفتن آنها نیست، بلکه با سایر

16 - صالحی، محب، 1392، سبک زندگی خانواده، در اسلام، منبع: معارف قرآنی، پاییز، شماره 14، ص 12

17 - سوره تحریم، آیه 6

18 - مجلسی، پیشین، ج 76، ص 220

19 - فضل الله، محمد جواد، 1381، تحلیلی از زندگی امام رضا (علیه السلام)، ترجمه سید محمد صادق عارف، آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهشهای اسلامی، ص 230

20 - منگالی، زهرا، 1389، مفهوم شناسی سبک زندگی اسلامی، ماهنامه سوره، ش 46، ص 12

رفتارهای آنها نیز همراه است.²¹ زن و شوهر در روابط عاطفی با یکدیگر باید این گهربار امام رضا (علیه السلام) را در نظر گیرند که می‌فرماید: اگر مؤمنی خشمگین شود، عصبانیت، وی را از طریق حق بیرون نمی‌برد و اگر شادمانی یابد این خرسندی وی را دچار باطل نمی‌سازد و چون به اقتداری می‌رسد بیشتر از آنچه حق دارد، نمی‌گیرد.²²

4- شاکله‌هایی از سبک زندگی اسلامی در حقوق ایران

در حقوق ایران که بر اساس قوانین اسلامی پایه ریزی شده است در بحث حقوق زوجین و خانواده موارد متعددی یاد شده است که از زوجین می‌خواهد در برخورد و رفتار با یکدیگر مسائل انسانی و اخلاقی را رعایت کنند. در ادامه به برخی از مباحثی که نمایانگر سبک زندگی اسلامی و اخلاقی در حقوق ایران میان زوجین است اشاره می‌شود:

4-1- خوش اخلاقی و حسن معاشرت

حسن معاشرت، یکی از تکالیفی است که رعایت آن در قوانین مدنی ایران به عهده زوجین قرار دارد و در ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی از حسن معاشرت نام برده شده است و زوجین مکلف به رعایت آن در روابط زناشویی شده‌اند. حسن معاشرت از جلوه‌های اخلاق است که در کتاب و سنت و حدیث مورد توجه قرار گرفته است، این موضوع از فقه به قانون مدنی ایران نیز راه یافته است و یکی از «تکالیف» زوجین محسوب می‌شود؛ و عده‌ای تخلف از حکم مندرج در این ماده را واجد ضمانت اجرا می‌دانند. ازدواج زناشویی صرف نظر از قواعد الزامات قانونی، نیازمند رعایت اصول اخلاقی است و بدون در نظر گرفتن این اصول اخلاقی، زندگی مشترک امکان ادامه ندارد. در قانون مدنی و برخی قوانین دیگر، باید‌ها و نبایدهای متعددی برای عمل زوجین نسبت به یکدیگر پیش‌بینی شده است که یکی از مهمترین این‌ها «حسن معاشرت»، به عنوان یک تکلیف اخلاقی و قانونی زوجین می‌باشد. مطابق ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی ایران زن و شوهر مکلف به حسن معاشرت با یکدیگرند.²³

حسن معاشرت به معنای به نیکویی با هم زندگی کردن است و از فحوای مواد 1102 به بعد قانون مدنی چنین به نظر می‌رسد که مراد از حسن معاشرت، همه اموری است که رعایت آن‌ها توسط زوجین باعث سعادت و کامیابی در زندگی مشترک است. لذا رفتار و کردار و گفتاری که مصداق حسن معاشرت محسوب می‌شود، تعیین شده و حصری نیست و نمی‌توان به طور قطع این امور را تعیین کرد، زیرا مصادیق حسن معاشرت در هر زمان و مکانی، ممکن است متفاوت باشد و بعید هم نیست که عدم تعیین مصادیق حسن معاشرت در قانون مدنی نسبی بودن آن باشد. بنابراین زوجین پیوسته باید با یکدیگر با خوشرویی و محبت رفتار کنند و از سوء معاشرت با یکدیگر بپرهیزد. و این بر اساس دستوری است که خداوند متعال می‌فرماید: «عاشروهن بالمعروف» با همسران‌تان با اخلاق نیکو معاشرت کنید.²⁴ منظور از معروف رفتار مطابق عرف شریعت اسلام است. زن و شوهر باید در رابطه خود دستورات ارشادی دین مبین اسلام و آنچه را که حسنه به شمار می‌رود رعایت کنند و اموری را که از نظر شریعت مکروه و ناپسند است ترک کنند.

21 - منگالی، پیشین، ص 13

22 - فضل الله، پیشین، ص 236

23 - ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی ایران

24 - سوره نساء، آیه 19

4-2- آموزش و تربیت در خانواده

تربیت از ارکان مهم سعادت بشر است که خانواده در آن نقش بسیار ایفا می‌کند. مطابق ماده ۱۱۰۴ قانون مدنی ایران زوجین باید در تشیید مبانی خانواده و تربیت اولاد خود به یکدیگر معاضدت کنند.²⁵ منظور ماده این است که زن و شوهر باید در کلیه امور مربوط به زندگی مشترک، با هم همکاری و همیاری داشته باشند. مراد از تشیید مبانی خانواده، تلاش زن و مرد در نزدیک ساختن منش و روش و خلق و خوی زن و مرد به یکدیگر است؛ به گونه‌ای که از ارتباط صمیمی و تفاهم آن دو در ابعاد مختلف، یکی شدن و وحدت و در نتیجه استحکام پیوند زناشویی حاصل شود. ماده فوق اشاره به اهمیت تربیت فرزندان در قانون مدنی است، زیرا انسان برای رسیدن به کمال و مدارج فضیلت احتیاج به تعلیم و تربیت شایسته دارد. در حقوق اسلامی به موضوع تربیت فرزندان و اطفال ارزش فوق العاده ای داده شده و یکی از وظایف مهم والدین در برابر فرزندان این است که به تربیت اخلاقی و پرورش فکری و عقلی آنان همت گمارند اطفال و نوجوانان را به تحصیل علم و فراگیری آگاهی شغلی مناسب برای امرار معاش و رفع حوائج ضروری زندگی وادار و تشویق کنند. قرآن کریم می‌فرماید: ای کسانی که ایمان آوردید، خود را با خانواده خویش از آتش دوزخ نگاه دارید.²⁶ در ماده 1178 مقرر گردیده است که ابوبین مکلف هستند و در حدود توانایی خود به تربیت اطفال خویش بر حسب مقتضی اقدام و نباید آنها در این امر کوتاهی نمایند. برای نیل به این هدف قانون گذار به ابوبین اجازه داده است طفل را تنبیه کنند ولی این تنبیه باید در حدود تادیب و برای تربیت اخلاقی و معنوی و در حدود متعارف باشد.²⁷

اهمیت رعایت و ادای حقوق فرزند در حدی است که اگر فرزند به وظیفه خود در برابر والدین عمل نکند عاق والدین خواهد بود و اگر والدین هم به وظایف خود عمل نکنند از طرف فرزند عاق خواهند شد. در ماده 1168 ق.م آمده است "نگهداری اطفال هم حق و هم تکلیف ابوبین است و در نظریه های اداره کل حقوقی قوه قضائیه: 1361.4.1-7.1347 حضانت و نگهداری اطفال برای او بین هم حق است هم تکلیف، قابل اسقاط یا مصالحه نیست، زیرا حقوقی را که مقنن و شارع برای طفل پیش بینی کرده است جنبه امری برای مکلف دارد و اراده فردی نمی توان چنین حکمی را تغییر دهد.

4-3- ریاست شوهر در خانواده

ماده 1105 ق.م در این باره مقرر می‌دارد: در روابط زوجین ریاست خانواده از خصایص شوهر است. طبق ماده فوق ریاست خانواده به عهده شوهر واگذار شده است که این قاعده از آیه 34 سوره نساء اقتباس گردیده است و در توجیه آن گفته شده: اولاً همانطور که هر اجتماع نیاز به یک مدیر و رئیس دارد که با برخورداری از لیاقت، کیاست، حسن و تدبیر و شایستگی لازم، امور اجتماع را باید اداره کند، و متقابلاً ضعف در تنظیم امور و بی تدبیری و بی توجهی و بی کفایتی مسئول و تخلف از وظایف موجب سقوط و انهدام اجتماع خواهد شد. خانواده نیز به عنوان مهمترین رکن اجتماع از این قاعده مستثنی نیست و نیاز به یک رئیس مقتدر دارد. ثانیاً اگر در یک خانواده یکی از زن و شوهر رئیس نباشد اختلاف سلیقه چگونه باید حل شود و آیا می‌توان برای حل هر مشکلی به دادگاه مراجعه کرد؟ ثالثاً در جامعه ما بر حسب عرف همیشه ریاست خانواده با مرد بوده است.²⁸ از آنجایی که ریاست خانواده برای تثبیت و مصلحت به مرد داده شده است، مرد نمی‌تواند به موجب قرار داد یا اراده یکجانبه از موقعیت خود بگذرد و آن را به

²⁵ - ماده ۱۱۰۴ قانون مدنی ایران

²⁶ - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا (آیه 6 از سوره تحریم)

²⁷ - حقوق خانواده، ص 367

²⁸ - گرگی، ابوالقاسم، 1397، بررسی تطبیقی حقوق خانواده، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ص 183

زن اعطا کند زیرا ریاست مرد به خانواده به مفهوم کنونی خود از امور مربوط به نظم عمومی است.^{۲۹} ریاست شوهر که از خصائص شوهر است دارای آثار و نتایجی می باشد. زن حق دارد از نام خانوادگی شوهر با موافقت او استفاده کند^{۳۰} اقامتگاه زن اصولاً همان اقامتگاه شوهر است. ماده 1005 ق.م. و ولایت قهری نسبت به اطفال از آن پدر بوده و همچنین هزینه اداره خانواده به عهده ی وی است.^{۳۱} اختیار تعیین مسکن اصولاً با مرد است^{۳۲} و زن باید از مرد تمکین کند، همچنین شوهر بنا بر ریاستی که در خانواده دارد می تواند زن را از شغلی که منافی مصالح خانوادگی یا حیثیت خود یا زن باشد باز دارد.^{۳۳}

4-4- تمکین و اطاعت از شوهر

عدم تمکین در اصطلاح حقوقی نشوز و زنی که از شوهر اطاعت نکند ناشزه نامیده می شود. نشوز در لغت به معنی ارتفاع و بلند شدن و در اصطلاح حقوقی نافرمانی یکی از زوجین است و هر گاه نافرمانی و وظیفه شناسی از هردو طرف باشد آن را اشتقاق نامیده اند^{۳۴} و هرگاه زن تمکین نکند و ناشزه باشد شوهر می تواند به دادگاه مراجعه کرده و الزام زن را به تمکین بخواهد و.....^{۳۵} در ماده 1108 ق.م. آمده هرگاه زن بدون مانع مشروع از ادای وظایف زوجیت امتناع کند مستحق نفقه نخواهد بود. بنابراین همانطور که قبلاً گفته شد اگر زن مانع مشروع و عذر موجهی در عدم تمکین داشته باشد حق وی نسبت به نفقه ساقط نخواهد شد.

گرچه زن باید از همسر خود تمکین کند ولی در موارد خاص زوجه می تواند از تمکین خود داری کند:

1- قبل از قبض مهر در جایی که مهر حال باشد و دخول انجام نگرفته باشد. چنانچه در ماده 1085 ق.م. آمده «زن می تواند تا مهر به او تسلیم نشده از ایفای وظایفی که در مقابل شوهر دارد امتناع کند مشروط بر اینکه مهر او حال باشد.

باید گفت که مهر می تواند حال باشد یا مؤجل، اگر مهر حال باشد زوجه می تواند بلافاصله بعد از عقد مهریه را مطالبه کند و زوج موظف است که آن را تادیه نماید. ولی هرگاه مهریه مؤجل باشد قبل از فرا رسیدن اجل، حکم فوق جاری نیست. یعنی زوجه نمی تواند مهر را مطالبه کند یا از تمکین خودداری کند.^{۳۶} همانطور که قبلاً گفته شد و در کتاب فقهی نیز آمده عقد نکاح یک عقد معاوضی می باشد. بنابراین طرفین حق حبس دارند و اگر زوجه تمکین خود را منوط به پرداخت مهریه کند و زوج نیز پرداخت مهریه را منوط به تمکین نماید دادگاه هردو را همزمان مجبور به تکلیف خود می کند. مثلاً شوهر مهریه را به حساب دادگستری واریز می کند و دادگاه آن را پس از تمکین به زوجه می دهد.^{۳۷}

29 - همان، ص 183

30 - ماده 42 قانون ثبت احوال ایران

31 - مواد 1180 و 1199 ق.م

32 - ماده 1114 ق.م

33 - ماده 1117 ق.م

34 - صفایی، سید حسین و امامی، اسدالله، مختصر حقوق خانواده، نشر میزان، 1386، ص 132

35 - همان، ص 132

36 - محقق داماد، سید مصطفی، 1382، بررسی فقهی حقوق خانواده، نکاح و انحلال آن، انتشارات سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ ششم، ص 244

37 - زراعت، عباس و مسجدسرای، حمید، 1394، متون فقه 2، انتشارات خط سوم، چاپ پنجم، ص 70

2- ایام حیض چنانکه قرآن مجید می فرماید: با زنان درحیض و عادت ماهانه نزدیکی ننمایید.³⁸

3- هنگامی که زن بیمار باشد و رابطه جنسی برای او بد باشد یا شوهر مریضی داشته باشد که واگیر دار می باشد و نزدیکی باعث سرایت آن است. (طبق قاعده لاضرر)

4- دختر قبل از رسیدن به سن 9 سالگی، در این مورد برخی فقها معتقدند که در صورت وطی برای همیشه وطیعیش حرام می شود.³⁹

5- در ایام مناسک حج چنانچه در آیه 197 سوره بقره آمده است: «فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ» که رفت در اینجا منظور ممنوعیت رابطه زناشویی است.

5- ارتقاء سبک زندگی بر اساس آموزه های قرآن و احادیث

خداوند در قرآن پیامبرش را به عنوان اسوه حسنه معرفی می کند. این بدان معناست که آن پیامبر (صلی الله علیه و آله) باید به گونه ای باشد که هیچ گونه رفتار ضد خدایی و ضد اخلاقی از ایشان سر نزده باشد؛ بنابراین اخلاق پیامبر (صلی الله علیه و آله) الگوی بارز سبک زندگی اسلامی است. اخلاق پایه و مقدمه آداب است و اساس آداب اجتماعی در خانواده بر پایه اخلاق قرار می گیرد. شهید مطهری (ره) نظام دادن به غرایز را اخلاق می نامد، اما معتقد است که انسان غیر از مسئله اخلاق، به برخی فنون اکتسابی احتیاج دارد که آنها در زمره آداب هستند. آداب در زمان های مختلف فرق می کند، اما اخلاق با مقتضیات زمان عوض نمی شود.⁴⁰ از آداب گفتاری در اسلام، سلام کردن است؛ نقطه آغازین کنش های متقابل اجتماعی و نخستین معنایی که بین دو کنشگر انتقال می یابد. با سلام کردن احترام اولیه شکل می گیرد و حسن معاشرت بین طرفین در خانواده برقرار می گردد. در قرآن مجید نیز آیات متعددی را بدان اختصاص می دهد: «... فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ»؛ پس چون به خانه ها درآمدید، به یکدیگر سلام کنید؛ درودی که نزد خدا مبارک و خوش است.⁴¹ «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ»؛ ای کسانی که ایمان آورده اید، به خانه هایی که خانه های شما نیست داخل مشوید تا اجازه بگیرید و بر اهل آن سلام گوید. این برای شما بهتر است.⁴² «وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا»؛⁴³ و چون به شما درود گفته شد، شما به [صورتی] بهتر از آن درود گوید، یا همان را [در پاسخ] برگردانید، که خدا همواره به هر چیزی حسابرس است. بنابراین برای بهینه کردن مناسبات و حسن معاشرت بین زوجین نیز قبل از سخن گفتن در مورد مسائل زندگی، سلام طلیعه بخش خوش خلقی و نرم خویی می گردد.

³⁸ - سوره بقره، آیه 222

³⁹ - ابن ادریس، ابوجعفر منصور بن احمد بن ادریس حلی، 1410 ق، السرائر، موسسه نشر اسلامی جامعه مدرسین، ص 531

⁴⁰ - مطهری، مرتضی، 1377، اسلام و مقتضیات زمان، تهران، صدرا، ج 1، ص 154

⁴¹ - سوره نور: آیه 61

⁴² - سوره نور: آیه 27

⁴³ - سوره نساء: آیه 86

قرآن با امر به خوش زبانی، اجتناب از درشت گویی، به نرمی سخن گفتن و گفتار کریمانه، به طور مکرر در آیات خویش بر این مطلب صحه گذارده و شیوه سخن گفتن را به انسان متذکر می شود: «وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ»؛ و به بندگانم بگو آنچه را که بهتر است بگویند که شیطان میانشان را به هم می زند^{۴۴}. مقصود از جمله «الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ» کلماتی است که احسن، مشتمل بر ادب، خالی از خشونت و ناسزا و در یک کلام، نیکوترین باشند^{۴۵}.

ارزش مثبت صداقت و راست گویی نیز در زندگی از بدیهیات است^{۴۶}. صدق عملی یا رفتاری به معنای مطابقت اعمال و رفتار انسان با گفتار و اعتقاد وی است. قرآن به ملتمز بودن این دو امر یعنی مطابقت رفتار و اعتقاد انسان اشاره کرده و آن را از ویژگی های صادقین تلقی می نماید: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ... أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ»؛ در حقیقت، مؤمنان کسانی اند که به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) او گرویده... اینانند که راست کردند^{۴۷}. در خانواده نیز افراد خانواده و زوجین با صداقت در رفتار و کردار آینه ی تمام نمایی از زندگی اسلامی و جلوه ای از سبک زندگی ائمه معصومین را به نمایش می گذارند و بر غنای زندگی و احترام به یکدیگر صحه می گذارند.

از عواملی که قرآن بویژه آن را در خانواده و روابط جمعی نهی می کند اشاعه فحشاست. در آیه 12 سوره «نور» در زمینه عدم اشاعه فحشا آمده است: «أُولَئِكَ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِنَفْسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ»؛ چرا هنگامی که آن [تهمت] را شنیدید، مردان و زنان مؤمن نسبت به خودشان گمان نیک نبردند و نگفتند: این تهمتی آشکار است. از نظر مفهوم لغوی، فحش و فحشا و فاحشه به معنای هرگونه رفتار و گفتاری است که زشتی آن بزرگ باشد که در قرآن مجید نیز گاهی در همین معنای وسیع استعمال شده است^{۴۸}: «وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ»؛ و کسانی که از گناهان بزرگ و زشت کاری ها خود را به دور می دارند و چون به خشم درمی آیند در می گذرند^{۴۹}. خداوند در این آیه، مسلمانان را به خاطر بدگمانی به همسر پیامبر و آسیب پذیری آنان در برابر شایعات، توبیخ می کند. بر اساس این آیه، در جامعه اسلامی باید روحیه حسن ظن حاکم باشد؛ چراکه مردم در برابر آبروی دیگران مسئول اند^{۵۰}. اشاعه فحشا و بدبینی، عدم امنیت اجتماعی را در جامعه فراگیر می سازد و موجب کاهش همبستگی اجتماعی می گردد. در ادامه سوره نور در آیه 19 این مطلب تکمیل می شود: «إِنَّ الَّذِينَ يَجِبُونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»؛ کسانی که دوست دارند زشتکاری در میان آنان که ایمان آورده اند، شیوع پیدا کند برای آنان در دنیا و آخرت عذابی پر درد خواهد بود، و خدا است که می داند و شما نمی دانید. از آن رو که انسان یک موجود اجتماعی است، کلیه اعمال و رفتارهای وی در جامعه تأثیر می گذارد. بنابراین مشاهده می شود با چند عامل به ظاهر ساده می توان سبک زندگی اسلامی

44 - سوره اسراء: آیه 53

45 - طباطبائی، محمدحسین، 1374، تفسیر المیزان، ترجمه: محمدباقر موسوی همدانی، قم، ج 13، ص 162

46 - مصباح، محمدتقی، 1378، اخلاق در قرآن، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی خمینی (ره) ج 3، ص 334

47 - سوره حجرات: آیه 15

48 - مکارم شیرازی، ناصر، 1374، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب اسلامی، ج 14، ص 403-404

49 - سوره شوری: آیه 37

50 - قرآنی، محسن، 1383، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درسهای قرآن، ج 8، ص 155-156

واقعی را که منشا محبت ورزی، خوشرویی، صلابت و استحکام تعامل زوجین است را در محیط خانواده و در سطح بزرگتر در فضای خانواده ها و اجتماع رقم زد.

6- نتیجه گیری

سبک زندگی اسلامی مجموعه‌ای از رفتارهای سازمان‌یافته که متأثر از باورها، ارزش‌ها و نگرش‌های پذیرفته شده و همچنین متناسب با امیال و خواسته‌های فردی و وضعیت محیطی، وجهه غالب رفتاری یک فرد یا گروهی از افراد شده است و فرهنگ جامعه براساس آن ارزیابی می شود. اصلاح سبک زندگی در خانواده، نخستین گام برای تحقق سبک زندگی اسلامی در جامعه به شمار می‌رود. فرهنگ‌پذیری و جامعه‌پذیری افراد جامعه از خانواده شروع می‌شود. خانواده می‌تواند بسیاری از ارزش‌های مطلوب اقتصادی را به افراد جامعه منتقل کند؛ زیرا در تربیت نیروی انسانی کارآمد نقش به‌سزایی دارد.

مولفه های مختلفی در سبک زندگی اسلامی می توانند مطلوبیت زندگی بشری را ارتقاء بخشند و از میان این مولفه ها در ارتباط با زوجین، تقوی و پارسایی، اعتقاد به وحدانیت خداوندی و اقرار به جانشینان به حق او یعنی پیامبران و امامان، اعتقاد به معاد و روز رستاخیز و تربیت و آموزش در خانواده از مهمترینشان در رسیدن به سعادت الهی می باشند. زوج های جوان در می یابند کسی که تقوی نداشته و اطاعت از واحد یکتا نکند در برابر همسر خود نیز اطاعتی نمی نماید، همچنین بداخلاقی و بی بهرگی از فضایل اخلاقی از اسباب آسیب و زیان است که قرآن و احادیث تاکید بر خوش خلق بودن همسر دارد و خصیّت اخلاقی و رفتاری دختران و روح فتوت، جوانمردی و امانتداری پسران در ازدواج آنان می تواند بسیار مؤثر باشد. باور به خدا، همه رفتارها و زندگی خانوادگی را به سوی کسب رضایت خداوند سوق می دهد و اعتقاد به پس از مرگ، خانواده را متوجه اهداف پایداری می کند که موجب پیوند بیشتر اعضای خانواده می شود. اصل محبت را خداوند در قلب زن و شوهر قرار می دهد و بر آنان است که این نعمت باطنی و حالت قلبی را که موجب آرامش زندگی و صفا و پاکی است تقویت بخشند. سبک زندگی اسلامی، یک نوع روش خاص زندگی است که نتیجه تربیت براساس آموزه‌های اسلام است. کانون خانواده محل تربیت افراد است و اگر خانواده‌ای در جامعه نباشد؛ همه تربیت‌های بشری و همه نیازهای روحی انسان‌ها ناکام خواهد ماند.

در حقوق موضوعه ایران که کشوری اسلامی است این سبک اسلامی نیز گنجانده شده است بطوریکه حسن معاشرت، یکی از وظایفی است که رعایت آن در قوانین مدنی ایران به عهده زوجین قرار داده شده است بطوریکه در ماده 1103 قانون مدنی آمده است که زن و شوهر مکلف به حسن معاشرت با یکدیگرند و همچنین در دو ماده بعدتر اشاره دارد که در روابط زوجین ریاست خانواده از خصایص شوهر است. طبق ماده فوق ریاست خانواده به عهده شوهر واگذار شده است و در عوض هرگاه زن تمکین نکند و ناشزه باشد شوهر می تواند به دادگاه مراجعه کرده و الزام زن را به تمکین بخواهد و هرگاه زن بدون مانع مشروع از ادای وظایف زوجیت امتناع کند مستحق نفقه نخواهد بود. از طرفی زوجین باید در تشیید مبانی خانواده و تربیت اولاد خود به یکدیگر معاضدت کنند و باید در کلیه امور مربوط به زندگی مشترک، با هم همکاری و همیاری داشته باشند. ابوبن مکلف هستند در حدود توانایی خود به تربیت اطفال خویش بر حسب مقتضی اقدام کنند.

قرآن کریم و احادیث موجود راهکارهای ارتقاء سبک زندگی اسلامی را در شروع از ابتدایی ترین مسئله یعنی سلام کردن افراد بویژه زوجین در خانواده می داند چرا فرزندان نیز از آنها آموخته و در اجتماع این منش جای می گیرد. نقطه آغازین کنش های متقابل اجتماعی و نخستین معنایی که بین دو کنشگر انتقال می یابد بیان سلام است. اخلاق پایه و مقدمه آداب است با سلام کردن احترام اولیه شکل می گیرد و حسن معاشرت بین طرفین در خانواده برقرار می گردد که سلام نقطه آغازین آن است. همچنین خوش زبانی، اجتناب از درشت گویی، به نرمی سخن گفتن و گفتار کریمانه، به طور مکرر در آیات قرآن تاکید شده است. همچنین قرآن و حدیث ارزش مثبت صداقت و راست گویی را نیز در زندگی از بدیهیات برای صحه گذاری بر افزایش کیفیت سبک زندگی اسلامی می داند و بر نهی از اشاعه فحشا اصرار می ورزد.

منابع و مآخذ

1. قرآن کریم
2. شریفی، احمدحسین، (1392)، همیشه بهار، قم: نشر معارف، ص 13
3. شریفی، عنایت الله، 1392، سبک زندگی خانوادگی در قرآن و سنت پیشوایان معصوم (ع)، پژوهشنامه معارف قرآنی، شماره 14، پاییز 1392، ص 81
4. کاویانی، محمد. (1391)، سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ص 19
5. بخشی، منصوره، نقش خانواده در گسترش سبک زندگی اسلامی، مجله پژوهش های معنوی، 1397، ص 2
6. طباطبایی، محمد حسین، (1355)، معنویت تشیع، تهران: اندیشه، ص 15
7. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، نشر قم، ج 100، 1396، ص 235
8. فقیهی، علی نقی، (بهار 1392)، «رابطه تربیت دینی کودک با سبک زندگی اسلامی»، پژوهش نامه تربیت تبلیغی، ش 1، قم: پژوهشگاه باقرالعلوم، ص 172
9. رهبر، الهه، (اسفند 1389)، «خانواده و نقش عملکرد آن در تربیت دینی، تضاد شیوه های تربیتی خانواده و مدرسه»، پیوند، ش 377، تهران: وزارت آموزش و پرورش، ص 16
10. شاملی، عباسعلی، (1382)، «فرآیند تربیت فرزندان در اندیشه دینی، رویکرد آسیب شناختی»، فصلنامه کتاب زنان، ش 24، تهران: شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، ص 24
11. صالحی، محب، 1392، سبک زندگی خانواده، در اسلام، منبع: معارف قرآنی، پاییز، شماره 14، ص 12
12. فضل الله، محمد جواد، 1381، تحلیلی از زندگی امام رضا (ع)، ترجمه سید محمد صادق عارف، آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهشهای اسلامی، ص 230
13. منگالی، زهرا، 1389، مفهوم شناسی سبک زندگی اسلامی، ماهنامه سوره، ش 46، ص 12
14. گرجی، ابوالقاسم، 1397، بررسی تطبیقی حقوق خانواده، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ص 183
15. صفایی، سید حسین و امامی، اسدالله، مختصر حقوق خانواده، نشر میزان، 1386، ص 132

16. محقق داماد، سید مصطفی، 1382، بررسی فقهی حقوق خانواده، نکاح و انحلال آن، انتشارات سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ ششم، ص 244
17. زراعت، عباس و مسجدسرای، حمید، 1394، متون فقه 2، انتشارات خط سوم، چاپ پنجم، ص 70
18. ابن ادریس، ابوجعفر منصور بن احمد بن ادریس حلی، 1410 ق، السرائر، موسسه نشر اسلامی جامعه مدرسین، ص 531
19. مطهری، مرتضی، 1377، اسلام و مقتضیات زمان، تهران، صدرا، ج 1، ص 154
20. طباطبائی، محمدحسین، 1374، تفسیر المیزان، ترجمه: محمدباقر موسوی همدانی، قم، ج 13، ص 162
21. مصباح، محمدتقی، 1378، اخلاق در قرآن، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی خمینی (ره) ج 3، ص 334
22. مکارم شیرازی، ناصر، 1374، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب اسلامی، ج 14، ص 403-404
23. قرائتی، محسن، 1383، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ج 8، ص 155-156
24. قانون مدنی ایران
25. قانون ثبت احوال ایران